

בעזרת ה' יתברך

ספר
מגדל נאה

חג הסוכות
(חלק א')

מאת
נפתלי אהרן וקשטיין

חג הסוכות

והנה, בגמרא (סוכה דף ו' ע"ב) למדו את מספר הדפנות שמכסיר את הסוכה, מדברי הכתובים צמלות סוכה, שנאמר (ויקרא כ"ג מ"ב מ"ג), "בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים אני ה' אלקיכם", והנה, ב' הפעמים הראשונות, כתיב "בסכת", וקרי "בסוכות", ואילו בפעם הג', כתיב "בסכות", וקרי "בסוכות", ודרשו על כך בגמרא, "רבנן סברי, יש אם למסורת, בסכת, בסכת, בסכות, הרי כאן ארבע, לך חד לגופיה, פשו להו תלתא, שתיס כהלכתו, ואתאי הלכתא, וגרעתה לשלישית, ואוקמה אטפח", וכן נפסק להלכה, ופירש רש"י, "יש אם למסורת, כמה שכתב משה, ומסר בספר תורה לישראל היא האם והעיקר, ולא כמו שהוא נקרא, בסכת תשבו, ישבו בסכת, כי בסכות הושבתי, חד מלא,

בתיב (בראשית ל"ג י"ז), "ויעקב נסע סוכותה, ויבן לו בית, ולמקנהו עשה סוכות, על בן קרא שם המקום סוכות", והנה, כבר הצאנו כמה פעמים את דברי ה"טור" (אורח חיים סימן תי"ז), שכתב, "ושמעתי מאחי הרב יהיאל, שהמועדים נתקנו כנגד אבות, פסה, כנגד אברהם, לכתיב (בראשית י"ח ו') לֹאֲשֵׁי וְעָשִׂי עֹגוֹת, ופסה היה, שבועות, כנגד יצחק, שתקיעת שופר של מתן תורה, היה בשופר, מאילו של יצחק, סוכות, כנגד יעקב, לכתיב (בראשית ל"ג י"ז), ולמקנהו עשה סוכות", עיי"ש, וכבר מצאנו מעין זה בזוהר הק' (פינחס דף רנ"ח ע"ב), שפירשו את הפסוק על מצוות סוכה, ואמרו שם, "כיון דהוא מקטרגא אזיל צהוא דורנא, ומתפרש מנייהו, צעי קודשא צריך הוא למחלי צנו, מה בתיב, ויעקב נסע סוכותה ויבן לו בית על בן קרא שם המקום סוכות, כיון דיתבי בסוכות, הא אשתזיבו מן מקטרגא", ע"כ.

ותרין חסרין, בסכת, משמע חלא", ע"כ, והטיבו אשר לזכו שם רבותינו "בעלי התוספות" ז"ל, (נד"ה "ורכי שמעון סדר יש אם למקרא", ש"בולחו מודו דדרשינן מקרא ומסורת, דלא על חנם נכתב בן, אלא, במילתא דמיכחשי אהדדי, פליגי, דמר סדר מקרא עיקר", עיין שם, ועל כן, כאלו, שיש לנו נפקא מינא להלכה למעשה, כמה דפנות לריכוס להכשר הסוכה, פשיטא שפוסקים כרצונן, לשלוש דפנות דעינון, ושלשית אפילו טפת, ודורשים את מסורת הכתוב, שנים חסרים, ואחד מלא.

ועתה, ניתי ספר תורה ונחזה נפלאות מחורתך **בס"ד,** שכן, לפלא הדבר, שגם כאלו, אכל יעקב אבינו ע"ה, בפסוק הנזכר למעלה (בראשית ל"ג י"ז), מלאנו ממך כמו בפסוקי מצות סוכה, וגם כאלו יש לנו "אם למסורת, בסכת, בסכת, בסכות", הא כילד, שכן, כך נכתב שם בפסוק, "ויעקב נסע סוכותה", כתיב "סכתה", וקרי "סוכותה", וזהמשך הפסוק, "ויבן לו בית, ולמקנהו עשה סוכות", כתיב "סכת", וקרי "סוכות", וזהמשך הפסוק, "על בן קרא שם המקום סכות", כתיב "סכות", וקרי "סוכות", ונמלא, שיש לנו גם כאלו, "יש אם למסורת, סכתה, סכת, סכות", והרי לנו הלכות דפנות הסוכה במעשיו של יעקב אבינו ע"ה כאשר צנה סוכה למקנהו, והנה לנו בס"ד "ראיה מהימנא" ונפלאה ביותר לדבריו הנפלאים של רבינו יחיאל אחי ה"טור" הנזכרים למעלה, ואשר מקורו מהור דדברי הזוהר הק', וכנ"ל.

* * *

בתיב (בראשית ל"ג י"ז), "ויעקב נסע סוכותה, ויבן לו בית,

ולמקנהו עשה סוכות, על בן קרא שם המקום סוכות", והנה, יש מוסריס מפי הקבלה, שיעקב אבינו ע"ה נפטר ביום ראשון של חג הסוכות, ושלדבר זה "נטמן ברמז" במקרא מפורש בתורה, בפסוק זה הנזכר כאלו, וכן כתב בספר "בני יששכר" (תחילת מאמרי חודש כסלו), "יעקב אסף רגליו אל המטה ביום א' בסוכות כפי הקבלה שבידינו מן הרמז בפסוק ויעקב נסע סוכותה", ע"כ.

ונראה להוסיף ולרמז דבר זה גם בסיפור פטירת יעקב אבינו ע"ה בתורה, ושם נאמר (בראשית מ"ח ז'), "ויגד ליעקב ויאמר הנה בנדך יוסף בא אליך ויתחזק ישראל וישב על המטה", והנה, שלושת התיבות "ויגד ליעקב ויאמר" (תל"ז), עולים בגימ' כמספר הגימ' של תיבת "סוכות" (תל"ז), והוא רמז נחמד בס"ד.

והנה, על יעקב אבינו ע"ה נאמר בקירת "האזינו" (דברים ל"ז ט'), "בי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו", וכמו שפירש רש"י, "בי חלק ה' עמו, למה כל זאת, לפי שהיה חלקו כעושי ציניהם, ועתיד ללאת, ומי הוא חלקו, עמו, ומי הוא עמו, יעקב חבל נחלתו, והוא השלישי באבות, המשולש בג' זכויות, זכות אבי אביו (אברהם), וזכות אביו (יחזק), וזכותו (יעקב), הרי ג' (שלושה צבות), כחבל הזה שהוא עשוי בג' גדילים, והוא ובניו היו לו (להקב"ה) לנחלה, ולא ישמעאל בן אברהם, ולא עשו בנו של יחזק", ע"כ.

ובתיב בתריה (שם י'), "ימצאהו בארץ מדבר ובתוהו ילל שימון יסובבנהו יבוננהו יצרנהו באישון עינו", ואכן, כל הפסוק הזה רומז לחג הסוכות, שהרי הסוכה הוא "זכר לענני הכבוד",

והרי כל המקרא הזה נאמר על "ענני הבור", וכמו שפירש רש"י שם, "יסובבנהו, שם סיבבם והקיפם בעננים, וסיבבם דגלים לארבע רוחות, וסיבבם בתחתית ההר, שפיהו עליהם כגיגית", ע"כ.

ונראה להוסיף ולרמז בפסוק זה גופו ככל הדברים האמורים למעלה, שכן, חמשת התיבות שבתחילת המקרא, "בי חלק ה' עמו יעקב" (ת"כ), עולים בגימ' כמספר הגימ' של תיבת "סוכות" (ת"כ), והנה גם זה לנו רמז נוסף ונחמד בס"ד.

* * *

אמרו חכמינו ז"ל במסכת סוכה (דף ל"א ע"א), "ההיא סבתא דאתאי לקמיה דרב נחמן, אמרה ליה, ריש גלותא וכולהו רבנן דבי ריש גלותא, בסוכה גזולה הווי יתבי, צווחה, ולא אשגח בה רב נחמן, אמרה ליה, איתתא דהוה ליה לאבוהא תלת מאה ותמני פרי עבדי צווחא קמייכו ולא אשגחיתו בה, אמר להו רב נחמן, פעיתא היא דא, ואין לה אלא דמי עצים בלבד", ופירש רש"י ז"ל, "ההיא סבתא, דגזלו ממנה עבדי ריש גלותא, עלים, וסככו בהן, צווחה, להחזיר לה עלים עלמון, לאבוהא, לאברהם אבינו, ילידי ביתו, שמונה עשר ושלוש מאות, פעיתא, קולנית היא זו, אלא דמי עצים, דתקנת חכמים היא זו, על המריש הגזול שזנאו בצירה, שיטול הנגזל את דמיו, ולא חייבוהו לקעקע את צנינו, מפני תקנת השמים, במסכת גיטין, ע"כ.

ובדבריה נתכוונה למה שאמר הכתוב על אברהם אבינו ע"ה (בראשית י"ד י"ז), "וישמע אברם כי נשבה

אחיו וירק את הניכיו ילידי ביתו שמונה עשר ושלוש מאות וירדוף עד דין", ונתכוונה לזקש שיכבדו ושיקבלו את זקשתה, מאחר שהיא אשה מיוחדת, שהרי היא נמנית עם צאצאיו ויוצאי חלציו של אברהם אבינו ע"ה, זה "האדם הגדול בענקים", אשר זכה והיה לו ציתו שלוש מאות ושמונה עשרה עבדים.

ולדבין "דברי חכמים וחידותם" אשר צמעה הלאה, מה זיקקה "ההיא סבתא" לומר דצריה, ומדוע קרא עליה רב נחמן שהיא "פעיתא", וכמו שמבאר רש"י שם, שהיא אשה "קולנית", והן אמנס שכבר דרשוהו לזבח ופירשוהו דבותינו ז"ל מפרשי הש"ס, זה זכה וזה זכה, זרם, אמרנו לענות גם לנו את חלקינו, ולהוסיף בו ביאור בדרך צחות, בס"ד.

ובבין, דרך העולם, שה"דרשנים" מעדיפים לזקש לעם דצרי אנדה, ברמזים ובפרפראות, בנוטריקון ובגימטריאות, מאחר שקוב הצריות אינס מתאווים כל כך לשמוע דברי דרוש ופולפול עמוקים ורחבים, ועל כן, כאשר שמע רב נחמן את דצריה, אמר על כך, שהיא אשה "קולנית", דהיינו, שהיא אשה "מלומדת" ו"דרשנית", שכן, תחת שהיה לה לבאר את טענותיה בדרך הישר, צינור עומק ההלכה בפולפול ובסברא, במקום זאת העדיפה לנהוג בדרך ה"דרשנים", ולפתוח את דצריה דצרי דרוש ואנדה.

ובדבריה נתכוונה לדרשת רבותינו ז"ל, בגמרא (נדרים דף ל"ב ע"א), ובמדרש (בראשית רבה מ"ג ב'), וכמו שהעתיק שם רש"י צפירושן, שהמספר שזכר בפסוק הנ"ל שנאמר אלל אברהם אבינו ע"ה, "וירק את הניכיו ילידי ביתו

מגיד שהכל מודים ביופיה, כשם שהכל מודים בשחרותו של כושי, כושית בגימטריא יפת מראה וכו', על שם נוייה נקראת כושית, כאדם הקורא את בנו נאה, כושי, כדי שלא תשלוט בו עין רעה", ע"כ.

ומעתה יוצן היטב צס"ד מדוע נתכנה שמה של "מרים" צס
 "פועה", כמו "ההיא סבתא" שרצ נחמן קרא אותה "פעיתא", שכן, שם זה, פירוש, שהיא "צעקנית" ו"קולנית", ואשר על פי דברינו, הכוונה היא לאשה "דרשנית" ו"מלומדת", הדורשת את דבריה ברמזים ובגימטריאות, והכי כלכל הזה ממע מלאנו גם כאן, אלל "מרים", דהיינו "פועה", שגם היא ליצרה את דבריה על משה בדרך רמוז, ועל פי גימטריא, וכו"ל, והוא פירוש נחמד צס"ד.

* * *

ואגב, שם עבדו של אברהם אבינו ע"ה, ה"ה "אליעזר" הנ"ל, לא נזכר בכל התורה כולה כי אם פעם אחת בלבד, ולא עוד, אלל שער הפסוק הזה (בראשית י"ד י"ד), שבו נזכר אודות "הניכיו ילידי ביתו שמונה עשר ושלוש מאות", עדיין לא נזכר כלל בתורה שמו של אליעזר, ושמו נזכר לראשונה רק בפרק שלאחריו (בראשית ט"ז ב'), בדבריו של אברהם אבינו ע"ה אל ה' יתברך, ושם נאמר, "ויאמר אברהם ה' אלקים מה תתן לי ואנכי הולך ערירי ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר".

והנה, לרשת הפסוק על פי מנין הגימ' של "אליעזר", זו היא דעת יחיד בגמרא, והיא דעת ריש לקיש

שמונה עשר ושלוש מאות", דבר זה לא נאמר על דרך הפשט, כי אם על דרך הרמז והגימטריא, וזה לשונו שם, "רבותינו אמרו, אליעזר לברו היה, והוא מנין גימטריא של שמו", ע"כ, והיינו, שעל פי דבריהם ז"ל, על "אליעזר" לבדו נאמר כאן "הניכיו ילידי ביתו", ואתו בלבד ילא אברהם אבינו ע"ה למסעו, אלל שדבר זה נכתב בתורה בדרך רמוז ובלשון נסתר, שכן, תיבת "אליעזר", עולה בגימ' כמנין "שמונה עשר ושלוש מאות", והכי לנו ביאור חדש, נעים ונחמד צס"ד, להבין ולהשכיל "דברי חכמים וחדותם" בעובדל "ההיא סבתא" הנ"ל.

* * *

ועל פי דברינו יש לבאר עוד צס"ד
 מאמר הכתוב (שמות א' ט"ו), "ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה", ופירש רש"י, "שפרה זו יוכבד, על שם שמשפרת את הוולד, פועה זו מרים, שפועה ומדברת והוגה לוולד, כלרך הנשים המפייסות תינוק הבוכה, פועה לשון צעקה, כמו ביולדה אפעה", ונמלא, שמקור השם "פועה" נגזר מלשון "צעקה" ו"הרמת קול", והוא כמו שמבואר בגמרא הנ"ל, "פעיתא היא דא", וכמו שפירש רש"י שם, "קולנית", וכאמור לעיל.

והנה, מלאנו אלל מרים, כאשר ליצרה על משה אחיה, שדיברה גם בלשון רמוז וגימטריא, וכמו שנאמר בפרשת בהעלותך (במדבר י"ב א'), "ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח כי אשה כושית לקח", ופירש רש"י, "ותדבר מרים ואהרן, היא פתחה בדיבור תחילה וכו', האשה הכושית,

וערבי נחל", ועתה, הרי מן הדין היה לכאורה מדוייק יותר אם היה כתוב "וכפות", בתוספת ו' החיצוה, וכמו שנכתב ביהי המינים, "וענף", "וערבי", אלל מלי, מכיוון שה"כפות תמרים" באים לאחר ה"פרי עין הדר" שלפניו, אם כן איפה, בכוונה תחילה לא נכתב בו ו' החיצוה, ללמדנו, שאכן, ה"כפות תמרים" אינו תפוס בידיו כשהוא מחובר ל"פרי עין הדר", אלל הוא נאחז כשהוא נפרד ממנו, והיכן מחובר ה"כפות תמרים", אלל אותם שני המינים הבאים מיד לאחריו בפסוק, דהיינו, מחובר עם ה"ענף עין עבות", ומחובר עם ה"ערבי נחל", שהרי עליהם אכן נוסף ו' החיצוה, "וענף עין עבות", "וערבי נחל", והנה כי כן, לאה ראינו, שאין לך אות מיותרת בתורה, ומתוך האות הנוספת או הנחסרת, דווקא מתוך כך למדנו שה"לולב" וה"הדסים" וה"ערבות" נאגדים זה עם זה, מלכד ה"אתרוג", שאינו נאגד עם חבריו, הפלל ופלל.

והנה, רעיון מופלל וגאוני זה, לא מפי הגאון רבי יהונתן אייבשיץ נאמר, וגם לא בשם הגאון מוילנא, והוא אינו מתורחו של זקנינו הרבי ר' העשיל מקראקא, כי אם מדברי קדשו של התנא האלקי רבי אליעזר ז"ע, ובריייתא מפורשת היא בגמרא ערוכה במסכת סוכה (דף ל"ד ע"ב), וכך אמרו שם, "אמר לו רבי אליעזר, יכול יהא אתרוג עמהן באגודה אחת, אמרת, וכי נאמר פרי עין הדר וכפות תמרים, והלא לא נאמר אלל כפות", וכמו שפירש שם רש"י, "יכול יאגדס כולו, ואף האתרוג עמהם, אמרת, וכי נאמר וכפות תמרים, לניהוי משמע וי"ו מוסיף על ענין ראשון, לצרפו עם פרי עין הדר, והלא לא נאמר אלל כפות, משמע, בפני עצמן הן, ולא עם האתרוג,

במדרש, והנה, לאחר שה"אבן עזרא" מצא שם את דברי הכתוב על דרך הפשט, "חניכיו, שהנכם פעמים רבות במלחמה", הוא מוסיף ומזכיר גם את דרשת חבמינו ז"ל הנזכר, אך הוא כותב על אודות דבריהם לאמור, "ואילו חשבון אותיות אליעזר, דרך דרש, בי אין הכתוב מדבר בגימטריא, כי יכול יוכל הרוצה להוציא כל שם לטוב ולרע, רק השם כמשמעו", ומדבריו למדנו, שהגם שאפשר להוציא רמזים כפי שיחפון האדם, הן לטוב, והן למוטב, אולם אף על פי כן אין לשלול את דרכי הגימטריא ורמזיו מכל וכל, שהרי הם באים בדרך דרש בלבד, אלל שאף על פי כן, אין ניתן להשתמש בדרכי הרמזים והגימטריאות לכורך פשוטו של מקרא.

* * *

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עין הדר כפות תמרים וענף עין עבות וערבי נחל ושמתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים (ויקרא כ"ג מ'), והם, אתרוג, לולב, הדסים, וערבות, והלכה רווחת היא בצית המדרש, שנטלים את האתרוג בנפרד, בידו השמאלית, ואילו בידו הימנית נטלים את יתר המינים, הלולב וההדסים והערבות, כשהם מאוגדים יחדיו, והנה, כלל הוא בדינו ש"ליבא מידי דלא רמיזי באורייתא", והיכן רמוז דבר זה, שהאתרוג יבוא בנפרד ורק יתר המינים יהיו מאוגדים יחדיו.

ובבין, אמת הדבר שהכל נרמז בתורה, ואמת הדבר שאין אות אחת מיותרת בתורה, והנה, הרי בפסוק הנזכר למעלה, מלאנו, שכן אמרה תורה, "פרי עין הדר, כפות תמרים, וענף עין עבות,

וכלותו האתרוג הניטל ביד שמאל, והוא רמז לחמד כס"ל, (מתוך דקשה שנאמרה בביהמ"ד "ברכת זאב" באשדוד בחול המועד סוכות תשפ"א).

* * *

בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות (ויקרא כ"ג מ"ב), ופירשו בזהר הק' (חלק ג' דף ק"ג ע"א), וז"ל, "כתיב, כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, כל מאן דאיהו משרשא וגזעא קדישא דישראל, ישבו בסוכות, תחות צלא דמהימנותא, ומאן דליתיה מגזעא ושרשא קדישא דישראל, לא יתיב בהו, ויפוק גרמיה מתחות צלא דמהימנותא, ע"כ.

והנה, מלשון זה משמע, שהישיבה בסוכה מותרת רק למי שהוא ישראל כשר ומיוחס, ויש לרמז זאת בלשון הכתוב (ההלל ל"ו ח'), "מה יקר הסדך אלקים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון", שכן, אלוותיה של תיבת "יחסיון" שוות ללוותיה של תיבת "יוחסיון", והנה, התיבות "בצל כנפיך" הרי רומזים ללוותם היושבים בסוכה, ואשר יושבים בצל כנפיו של הקב"ה, וכל זה "להורות נתן" לנו, שהישיבה "בצל כנפיך", דהיינו, "בסוכה", הוא רק ל"בני אדם" אשר הם צעלי "יוחסיון", והוא רמז מתוק מדבש כס"ל.

ובזה יש לפרש מה שמלאנו בחורה, בפסוקי מלות הישיבה בסוכה, דבר שלא מלאנו במלות אחרות, וסם נאמר (ויקרא כ"ג מ"ג), "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים אני ה' אלקיכם", וכלשון הזה, "למען ידעו דורותיכם", לא מלאנו דומה לו בכל התורה

וענף עץ מוסיף עליהם, וערבי נחל מוסיף עליהם, שנאמר בהן ווי"ן, לפיכך נאגדין עם הלולב, ע"כ, ואכן, גמרא ערוכה היא, מתוקה מדבש ונופת לופים.

והנה, כבר נודע דברי חכמינו ז"ל במדקשים שהמשילו את ישראל לתכונתם של ארבעת המינים, וכך אמרו (מדרש רבה ויקרא ל' י"ב), "פרי עץ הדר, אלו ישראל, מה אתרוג זה, יש בו טעם ויש בו ריח, כך ישראל, יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים, כפות תמרים, אלו ישראל, מה לולב זה, יש בו טעם ואין בו ריח, כך ישראל, יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים, וענף עץ עבות, אלו ישראל, מה הדרם זה, יש בו ריח ואין בו טעם, כך ישראל, יש בהם בני אדם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה, וערבי נחל, אלו ישראל, מה ערבה זו, אין בה טעם ואין בה ריח, כך ישראל, יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים", ע"כ.

ומעתה, נמצינו למדים אגב אורחא, שכאשר יש לפנינו חצורה אחת, שבו מאוגדים יחדיו, הן בעלי הריח בלבד, והן בעלי הטעם בלבד, והן אלו שאין בהם לא טעם ולא ריח, הרי שמקומם בצד ימין, במקום אשר הם "יעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם", כמותם שלושת המינים הניטלים ביד ימין.

ולעומתם, עומד לפנינו זה ה"פרי עץ הדר", שאמנם כולו "הוד והדר", יש לו טעם וריח וגם ריח לו בלבנון, אך הוא "בדר לבדו ישכון", הרי שמקומו בצד שמאל, ולא בצד ימין,

כולה, כי אם "למען תזכרו", או "למען דעת", או "וידעתם".

והנה, על פי פשוטו, "דורותיכם", היינו, הדורות הבאים, כלומה, צאצאיכם ויוצאי חלציכם, אך נראה לפרש באופן אחר וזלזך רמז בס"ד, שהכוונה היא אל הדורות שלפניכם, להינו, דור האבות, וכך פירוש, "למען ידעו" ויזכרו אותם היושבים בסוכה, את אבותיכם, ואת ראשית "דורותיכם", להינו, שמטרת הישיבה בסוכה, היא בבדי שזכור את אבותינו הקדושים, ונזכור שמיוחסים לנו, ושאנו "משרשא וגזעא קדישא דישראל".

* * *

ובזה פירשנו בס"ד זלזך רמז את מאמר הכתוב (דברים ל"ב י"ח) "צור ילדך תשי ותשבח קל מחוללך", והנה, פירושן של "תשי", היינו, "תשבח", ופירושן של "מחוללך", היינו, "מוציאך מרחם", ושורש תיבה זו מלאנו בלשון הכתוב (ישעי נ"א ב'), "הביטו אל אברהם אביכם, ואל שרה תחוללכם, כי אחד קראתיו, ואברכהו, וארבהו", ופסוק זה בא כהמשך לפסוק שלפניו, וסם נאמר (ס"א א'), "שמעו אלי רודפי צדק, מבקשי ה', הביטו אל צור חוצבתם, ואל מקבת בור נוקרתם".

ומעתה נראה לזכור בס"ד את התיבות "צור ילדך", שהוא מעין

התיבות "צור חוצבתם", (וכמו שדרשו מעין זה ב"ספרי"), כלומר, שאם "תשבח" את "צור ילדך", את ה"צור" שממנו "נולדת" ואשר מסם "נחצבת", להינו, שאם תשבח את אבותיך הקדושים, ולא תזכור את מקור מחצבתך, אזי אתה עלול להגיע לידי כך

ס"תשבח" ח"ו גם את "קל מחוללך", והוא זיכור נפלא בס"ד.

* * *

תניא, אמרו עליו על רבן שמעון בן גמליאל, שבשהיה שמח בשמחת בית השואבה, היה נוטל שמונה אבוקות של אור, וזורק אחת ונוטל אחת, ואין נוגעות זו בזו, (סוכה דף נ"ג ע"א), נראה לזכור זלזך רמז, על פי מאמר הכתוב (דברים ו' ה'), "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך", ופירשנו במשנה (ברכות פ"ט מ"ה), "בכל לבבך, בשני יצריך, ביצר טוב וביצר רע", כלומר, שיש לנו לאהוב את ה' בכל ארבעת הכוחות הללו, בלבבך הטוב, להינו, זיכר הטוב, ובלבבך הרע, להינו, זיכר הרע, ובכל נפשך, ובכל מאודך, ונרמז כאן על ידי רבן שמעון בן גמליאל, שזימי חג הסוכות אפשר לזכות לאהבת ה' בכל ארבעת הכוחות הללו, ביצר הטוב, וביצר הרע, ובנפש, ובמאוד.

הא כילד, שהרי, תיבת "ואהבת" (ה"ד), עולה בגימ' ב' פעמים "אור" (ר"ז), ואם כן, כאשר נכפיל את תיבת "ואהבת" ד' פעמים, כנגד ארבעת הכוחות הנזכרים, להינו, שני יצריך, ונפשך, ומאודך, יעלה בדינו "שמונה" פעמים "אור", להינו, "שמונה" אבוקות של "אור", והוא רמז נחמד בס"ד.

* * *

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (בראשית א' א'), הנה, תיבת "בראשית", מורכבת מב' תיבות אלו, "א' בתשרי", והנה, תיבת

ראשית" עסקינו, זימי ראשית השנה, שנהס לנו עוקים "סימנא מילתא" לשנה טובה ומתוקה, לנו מקיימים את מה שנלכווינו לעשות ב"קרבת ראשית", ותחת ה"מלח" יעלה ה"דבש", וכאמור.

ויסוד המנהג ועיקרו, יסודתו בהכרי קודש, על פי מה שאמרו בגמרא (כריתות 97 ו' ע"א), "אמר אביי, השתא דאמרת סימנא מילתא היא, יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא, קרא, ורוביא, ברת, סילקא, ותמרי", (ובסוכות 97 ו"ב ע"א הגימטא "יהא רגיל למחוי"), ועל סמך זה נקבע ל"מנהג ישראל תורה", לטבול את ה"חלה" של צרכת "המוציא" ב"דבש", בצנחות וזימים הטובים שמראש השנה ועד אחר שמחת תורה, שיהיה גם זה ל"סימנא מילתא" לשנה טובה ומתוקה, ויש נוהגים כן בכל הסעודות שזימים הללו, וגם בימות החול, ויש נוהגים עד "שבת בראשית" ועד בכלל, וכמו שנזכר כל זה בספרי הפוסקים, וכבר כתב ה"טור" (אורח חיים סימן תקפ"ג), אחר שהביא את דברי הגמרא הנ"ל, וז"ל, "ומזה, רבו המנהגים, כל מקום ומקום לפי מנהגו", ע"כ, והרי לנו מקור נחמד וגם רמז נפלא ל"מנהג ישראל קדושים" בס"ד.

* * *

ועוד יש לרמז בס"ד צענין טבילת ה"חלה" של "המוציא" ב"דבש" כרוב חודש "תשרי", שכן שנינו ב"פסיקתא רבתי", והוצא ב"ילקוט שמעוני", בטעם שם החודש, "תשרי", וז"ל, "תשרי, על שם תשרי ותשובה כל חובינו, ואימתי, בחודש השביעי", והנה, כשנחליף תיבת "דבש" בחילוף אותיות א"ת ב"ש, יעלה זימנו אותיות "שבק",

"בראשית" (תקפ"ג) עולה זימי' כמנין הגימ' של התיבות "כל שאר וכל דבש" (תקפ"ג), "שאור", היינו "חלת לחם חמין", ולרבעת התיבות הללו, הם מלשון הכתוב בפרשת ויקרא, וסם נאמר (ויקרא ב' י"א י"ב), "כל המנחה אשר תקריבו לה', לא תעשה חמין, כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה', קרבן ראשית תקריבו אותם לה', ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח", כלומר, שאסור להביא למזבח, לא "חלת לחם חמין", ולא "דבש", ואימתי מותרים הם, כאשר הם נעשים ל"קרבת ראשית" כלכל, וכמו שפירש רש"י שם, "קרבת ראשית תקריבו, מה יש לך להביא מן השאור ומן הדבש, קרבן ראשית, שתי הלחם של ערכת, הצואים מן השאור, שנאמר, חמין תאפינה, וביבורים, מן הדבש, כמו, זיכורי תאנים ותמרים", ע"כ.

ונראה להביא מכאן רמז נפלא למנהגם של ישראל קדושים, שנהגו לטבול את ה"חלה" ב"דבש" בימי ראשית השנה, החל מיום ראשון של ראש השנה, ועד אחר ימי חג הסוכות ושמחת תורה, והוא, שהרי בזמן הזה, שאין בית המקדש קיים, "שלחנו של אדם" הוא כמו "מזבח", וכמו שנאמר (יחזקאל מ"א כ"ב) "וידבר אלי זה השולחן אשר לפני השם", ומכאן למדו (מנחות 97 כ"ז ע"א), ש"בזמן שבית המקדש קיים, מזבח מכפר על אדם, ועכשיו שאין בית המקדש קיים, שלחנו של אדם מכפר עליו", והגם שכל ימות השנה מקיימים לנו בשלחן המזבח שלנו, את מה שנאמר שם בהמשך (ויקרא ב' י"ג), "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית אלקיך מעל מנחתך על כל קרבנד תקריב מלח", אולם עתה, כאשר ב"קרבת

לקושיית המדקס, וכן נדחק שם גם ה"בית יוסף" בדבר זה, וז"ל, "איבא למידק, מנא ליה למידרש הכי, אימא, ראשון של חג קאמר, ומלאתי כתוב דקס רבינו הגדול מוהר"ר יצחק די ליאון ז"ל, שהטעם, מפני שצלותה פרה, הביא ג' ענייני סוכה וחגיגה ולולב, וגזר הכתוב בסוכה שתהיה בט"ו, וגם חגיגה, ואם כן, בלולב הוה ליה למימר כך, שדרך הכתוב להזכיר עשיית הקרבנות, או עשיית המצות הזמניות, למנין החודש, ולכן הוקשה להם ז"ל, ובי ראשון הוא", ע"כ.

ובן מלאנו שם בב"ה, שנדחק גם הוא בדברי המדקס, וז"ל, "וכי ראשון הוא, פירוש, דליבא למימר דביום הראשון של חג הסוכות קאמר, דלמה תלה יותר מצות נטילת לולב ביום הראשון של חג, ובמצות עשיית סוכה, וחגיגה, תלה אותם במנין ט"ו בחודש, ותיכלו, דאתא לדקשה, לאורויי, דיום ט"ו הוא ראשון בחודש לחשבון עונות, דקודם ט"ו בחודש, לא היו נחשבים, דמערכ ראש השנה הניח להם שלישי וכו', ומיהו הדרא קושיא לדוכתא, למה תלה הכתוב דרשה זו בלולב, יותר מבסוכה ומבחיגה", והוא מיישג שם באריכות דברים, עיין שם.

ונראה ליישג בביאור נאה ומחודש דס"ד, והוא, על פי מה שמלאנו בפסוק הקודם לפסוק הנזכר, ושם נאמר (ויקרא כ"ג ז"ט), "אך בחמשה עשר יום לחודש השביעי, באספכם את תבואת הארץ, תחוגו את חג ה' שבעת ימים, ביום הראשון שבתון, וביום השמיני שבתון", והנה, מאחר שלא הזכיר עדיין את היום השמיני מתחילת הפסוק, שהרי לא נאמר שם כי אם "תחוגו שבעת ימים",

כד, ד"ה ב"ש ע"ב, שהוא, כאמור, מעין הלשון הנדקס ד"פסיקתא" על חודש "תשרי", דהיינו, "תשרי ותשבוק".

* * *

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל ושמתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים (ויקרא כ"ג מ'), וכתב על כך ה"טור" (אורח חיים סימן תקפ"א), דקס "מודרש רבי תנחומא", (וכן הוא גם במדקס דנה ובשנינויים קלים וכמו שהעתיק שם ה"בית יוסף"), וז"ל, "ולקחתם לכם ביום הראשון, ובי ראשון הוא, והלא חמשה עשר הוא, אלא, ראשון לחשבון עונות, משל למדינה שחייבת מס למלך, ולא נתנו לו, בא אליה בחיל לגבותה, כשנתקרב אליה בעשרה פרסאות, ילאו גדולי המדינה לקראתה, ואמרו לו, חין לנו מה ליתן לך, הניח להם שלישי, כיון שנתקרב יותר, ילאו בינוני העיר לקראתה, הניח להם שלישי השני, כשנתקרב יותר, ילאו כל בני העיר לקראתה, והניח להם הכל, כך, המלך זה הקב"ה, בני המדינה אלו ישראל, שמסגלים עונות כל השנה, ערב ראש השנה, הגדולים מתענים, ומוותר להם שלישי עונותיהם, בעשרה ימים, בינונים מתענים, ומוותר להם שני שלישי, ביום הכיפורים, הכל מתענים ומוותר להם הבל, צמולאי יום הכיפורים, עוסקים במצות סוכה, ולולב, ואין עושים עונות, לכך קורא יום טוב ראשון, ראשון לחשבון עונות", ע"כ.

והמודרש הזה תמוה לכאורה, שהרי על פי הפשט, כוונת הפסוק צחיבת "ראשון", אינה היום הראשון של החודש, אלא היום הראשון של חג הסוכות, ואם כן חין כאן מקום ללל

ואמרו חכמינו ז"ל, "המבזה את המועדות, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא", והוא מאמרו של רבי אליעזר המודעי במסכת אבות (פ"ג מי"א) ובמסכת סנהדרין (דף כ"ט ע"א), ועוד אמרו, "כל המבזה את המועדות, כאילו עובד עבודה זרה", והוא מאמרו של רבי ששת משום רבי אלעזר בן עזריה במסכת פסחים (דף ק"ח ע"א) ובמסכת מכות (דף כ"ג ע"א), ופירשו רוב הראשונים, שהכוונה היא לעושה מלאכה בחול המועד, אולם לדעת הרמב"ם ז"ל (הלכות יום טוב פ"ו הט"ז), הכוונה על המחלל את היום טוב עצמו רח"ל, וכן משמע במאירי.

ומרגלא בפומיה דרבינו הק' בעל ה"אמרי אמת" מגור זי"ע, לפרש בדרך "רמיזא דחכמתא", (שנת חול המועד פסח תרל"א ותרל"ג, סוכות תרל"ה, חלק הליקוטים, ועוד), שהכוונה בתיבת "המבזה", היינו, על דרך מה שמאלנו בפסוק אלל שאול המלך (שמואל א' י' כ"ו), "וצני בליעל אמרו מה יושיענו זה, ויבזהו", כאשר משם למדנו את מהותו ותכונתו של "המבזה", דהיינו, שהוא בז לו בכך שאינו מאמין שהוא יכול להושיע אותו, ומכאן, שמי שאינו מאמין בבוהם של המועדים, ואינו מאמין שהוא יכול להיוושע על ידיהם, הרי הוא בכלל "המבזה את המועדות", עד כאן דברי פי חכם חן, וספתים יסק.

והנה, באלה המקומות שה"אמרי אמת" זי"ע מביא את הרעיון הנפלא הזה, (פסח תרפ"ד), הוא מוסיף לזה רעיון דומה, דבר נאה ומתקבל, שגם אצו הרה"ק בעל ה"שפת אמת" מגור זי"ע, (חנכה תרנ"ב), ציאר נפלא בדרך רמז, על

ולא נזכר שם כלל "תחוגו שמונת ימים", ומכאן אנו למדים על כרחינו, ששלושת התיבות שצטטנו בפסוק, הפסוק, דהיינו, "וביום השמיני שבתון", הם כמין פסוק בפני עצמו, והוא ענין חדש, ואילו הנידון שנתחילת הפסוק, "אך בחמשה עשר יום לאחר השביעי", כבר נסתים.

ומעתה מוזן היטב קושיית המדקדק, שאחר סיום הפסוק הזה, היה כריך להתחיל את הענין מחדש, והיה כריך לכתוב מחדש כמה דברים אמורים, דהיינו, "ולקחתם לכם ביום חמשה עשר לחודש השביעי", שהרי כאן מתחיל סוף ענין חדש, אחר שפירוט עניני שבעת ימי חג הסוכות, הבל נגמר ונסתיים לפני התיבות "וביום השמיני שבתון", שזה ענין חדש, וקטן, והוא כנידון בפני עצמו, אשר אין לו שייכות, לא למה שכתוב לפניו בפסוק זה, ולא למה שכתוב בפסוק שלאחריו, ועל כן פירש המדרש את הדברים בדרך רמז, שהכוונה היא "ראשון לחשבון עונות", ומעתה מיושבים כל תמיהות ה"בית יוסף" והב"ח, והרי לנו ציור מחדש ונכון בדברי המדקדק בס"ד.

* * *

בחול המועד כריך להזהר מאד שלא יעשה מלאכה האסורה בימים אלו, ודבר האבד התירו, דהיינו, דבר שאם לא יעשה אותו, הרי שיהיה לו הפסד מכך, אך כבר אמרו חכמים בתלמוד ירושלמי (מועד קטן פ"ג ה"ג), שלא ניתנו ימי חול המועד לישראל אלא בשביל שיעסקו בתורה, "שהיו אוכלים ושותים ושמחים ויגעים בתורה", וכן כריך לכבד את ימי חול המועד ולקדשו בציטול מלאכה, וכן במאכל ובמשתה, וגם בצגדים נאים.

בירושלמי (יומא פ"ח ה"ז, ושבעות פ"א ה"ו), "האומר אין יום הכיפורים מכפר, אין יום הכיפורים מכפר לו על כרחו", וכעין זה מלאנו גם בבבלי, במסכת בריתות (דף ז' ע"א), ועל פי זה פסק הרמב"ם ז"ל (הלכות שגגות פ"ג ה"י), ש"אין יום הכיפורים, ולא החטאת ולא האשם, מכפרים, אלא על השגים המאמינים בכפרתם, אצל המדעט זהם אינם מכפרים לו", עכ"ל, וכעין זה פסק גם זקנינו הרמב"א (אורח חיים סימן תר"ז ס"ז), אך הוא מוסיף בו פרט חדש, וז"ל, "יום הכיפורים אינו מכפר אלא על השגים המאמינים בכפרתו, אצל המדעט בו, ומחשב בלבו מה מועיל לי יום כיפור זה, אינו מכפר לו", עכ"ל.

ובעתה, בליוף דברי הרמב"ם ז"ל ובתוספת דברי הרמב"א, הנה אנו רואים כאן את שני הפירושים של "האב ובנו שראו את החידוש", הלל המה רבותינו הק' בעל ה"שפת אמת" זי"ע ובעל ה"אמרי אמת" זי"ע, שהרי, השבים המאמינים בכפרתם, הוא כנגד מה שנרמז בפסוק "והיה אמונת עתיד", ואילו זה "האומר מה מועיל לי יום כיפור זה", הרי הוא כנגד מה שנרמז לנו מדברי אלו שאמרו "מה יושיענו זה".

ונמצינו למדים מעתה, שיש עלינו חובה כפולה ומכופלת להאמין בכוחם ובמעלתם של ימי המועדים וימי חול המועד, ולהציא זהם "מנחה", להיטו, למלאות אותם בתורה ובמעשים טובים, ולידע שיש זהם כוח להושיע אותנו, ולהיות לנו ל"חוסן ישועות", ואם לאו, אזי צאמת לא נוכל לקבל כל תועלת מהימים הקדושים והנשגים הללו, והם יהיו לנו "במחריש" חס ושלו, וכנ"ל.

הפסוק בישעי' (ל"ג ו'), "והיה אמונת עתיד חוסן ישועות חכמת ודעת יראת ה' היא אוצרו", ופירש, שכפי מה שהאדם מאמין בכוחם של העתים ומועדי השנה, כך יוכל המועד להיות לו צאמת ל"חוסן ישועות" עבורו, עד כאן דברי פי חכם חן, ושפתים יסק.

ובדרך רמז יש להקלים על פי דברי ה"שפת אמת" זי"ע את פירושן של ה"אמרי אמת" זי"ע בפסוק הנ"ל גופו, ואשר עליו נשא את מאמרו הצהיר, והוא, בהמשך לשון הפסוק שהוצא לעיל, "ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה, ויבוזהו, ולא הביאו לו מנחה, ויהי במחריש", להיטו, שהאומר "מה יושיענו זה", הרי הוא מבזה בכך את הדבר, ומעתה יש להוסיף על כך, שהרי גם בהמשך דברי הפסוק יש לנו דברים נוספים במהות הביזוי שביזו בני הבליעל את שאול המלך, שכן, מלבד מה שאמרו עליו "מה יושיענו זה", עוד זאת הוסיפו על כל דבר פשע, "ולא הביאו לו מנחה" ומתנה, ואם כן יש לנו רמז נוסף בנידון שלפנינו, שכן, מעתה אנו יודעים מי הם אותם שנאמר עליהם שהם "מבזים את המועדות", והם, אלו שלא מילאו את ימי המועדות בתלמוד תורה ובמעשים טובים, שזו היא ה"מנחה" שאנו מעניקים להקב"ה במועדות, ולא עוד, אלא שעל כך מלאנו ששאל המלך היה "במחריש", והרי לנו גם בכך רמז נוסף לנידון דידן. והוא, שהנהג כן, שאינו מביא "מנחה" לחג, הרי המועד עצמו יהיה לו "במחריש". להיטו, שלא יועיל לו מאומה לאדם זה, ולא יהיה בעדו "חוסן ישועות", וכנ"ל.

והנה, לגבי יום הכיפורים מלאנו דברים דומים להפליא, שהרי כך אמרו